

LBRIS

We know
books

THOMAS PIKETTY

**NATURĂ,
CULTURĂ
ȘI
INEGALITĂȚI**

**O PERSPECTIVĂ
COMPARATIVĂ ȘI ISTORICĂ**

Traducere din limba engleză
SILVIA PALADE

LITERA
București

Editura Litera

tel.: 0374 82 66 35; 021 319 63 90; 031 425 16 19

e-mail: contact@litera.ro

www.litera.ro

Natură, cultură și inegalități

Thomas Piketty

Copyright © 2025 Grup Media Litera

pentru versiunea în limba română

Toate drepturile rezervate

Editor: Vidrașcu și fiii

Redactor: Teodora Nicolau

Corector: Georgiana Enache

Copertă: Flori Zahiu-Popescu

Tehnoredactare și prepress: Marin Popa

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

PIKETTY, THOMAS

Natură, cultură și inegalități:

o perspectivă comparativă și istorică / Thomas Piketty;

trad. din lb. franceză Silvia Palade. –

București: Litera, 2023

ISBN 978-630-355-510-2

I. Palade, Silvia (trad.)

32

Cuprins

Există inegalități naturale?	
Drumul lung către egalitate	7
Evoluția inegalităților și a regimurilor inegalitare	11
Inegalitățile în privința veniturilor	15
Inegalitățile în privința patrimoniului	21
Inegalitățile de gen	25
Un drum plin de contraste spre egalitate în Europa	28
Exemplul suedez	36
Ascensiunea statului social: exemplul cheltuielilor pentru educație	40
Către o aprofundare a egalității drepturilor	49
Impozitul progresiv	52
Cum rămâne cu datoria?	64
Natură și inegalități	70
Concluzie	76
Referințe	79
Credite	80

Există inegalități naturale? Drumul lung către egalitate

Regimurile inegalitare – adică structura și nivelul inegalităților socio-economice din diferite societăți, precum și evoluția lor în timp – sunt extraordinar de diverse.* Pentru a înțelege acest fenomen, istoria și culturile umane joacă un rol central. Într-adevăr, aceste inegalități sunt legate de traiectorii socio-economice, politice, culturale, civilizaționale sau religioase foarte distincte. Cultura în sens larg – și, poate mai mult decât cultura, mobilizările colective politice – este cea care determină diversitatea, nivelul și structura inegalităților sociale pe care le putem observa. Pe de altă parte, ponderea factorilor așa-zisi „naturali“ (talente individuale, resurse naturale sau alți factori de acest tip) este relativ limitată.

* Acest text este retranscrierea unei conferințe susținute pe 18 martie 2022 la Musée du quai Branly – Jacques Chirac, la invitația Societății de Etnologie.

Exemplul Suediei, considerată una dintre țările cele mai egalitare din lume, este interesant din acest punct de vedere: unii au pus această stare de fapt pe seama unor caracteristici atemporale ale țării, pe seama unei culturi care ar avea „în mod natural“ gustul egalității. În realitate, Suedia a fost foarte mult timp una dintre țările cele mai inegalitare din Europa, cu o organizare politică a inegalității extrem de sofisticată. Această situație s-a transformat foarte rapid în cea de-a doua treime a secolului XX în cadrul unei mobilizări politice și sociale, odată cu venirea la putere a Partidului Social-Democrat la începutul anilor 1930. Acest partid, care a guvernat apoi timp de o jumătate de secol, a pus capacitatea statală suedeză în slujba unui proiect politic complet diferit de precedentul.

Suedia reprezintă astfel un caz interesant care pledează în favoarea renunțării la ideea unui determinism pe termen lung, legat de factori naturali sau chiar culturali, un determinism care ar face ca unele societăți să fie veșnic egalitare, în timp ce altele (de pildă India) să fie inegalitare pe veci. Construcțiile sociale și politice se pot schimba, și uneori mult mai rapid decât își imaginează observatorii contemporani – mai ales cei care beneficiază de pe urma sistemului, grupurile dominante care, evident,

au mereu tendința să „naturalizeze“ inegalitățile, să le prezinte ca fiind eterne și să se pronunțe împotriva oricărei schimbări care ar risca să amenințe această armonie delicioasă. Realitatea este mult mai fluidă, într-o perpetuă reconstrucție, fiind rodul unor raporturi de forțe, al unor compromisuri instituționale și al unor bifurcații nefinalizate.

Însă, dincolo de această imensă diversitate a regimurilor inegalitare, se observă totuși o mișcare de fond de-a lungul ultimelor secole: o tendință spre mai multă egalitate socială. Este vorba despre o mișcare ancorată în istorie, care nu a început în Neolitic sau în Evul Mediu, ci se înscrie într-o perioadă istorică bine delimitată care începe în 1789 – sau să spunem la sfârșitul secolului al XVIII-lea – și care duce către o egalitate politică și socio-economică mai semnificativă.

Această mișcare limitată către egalitate este un proces ezitant și haotic, un proces în care conflictul social joacă un rol extrem de puternic și în care sunt implicate forme de învățare colectivă. În *Capital și ideologie* (2019), am insistat asupra ideii de învățare colectivă a instituțiilor juste, mai precis asupra chestiunii frontierelor. Care sunt granițele comunității căreia îi aparținem? Care este modalitatea de organizare a puterii politice, care este regimul

politic din interiorul acestei comunități? Aceleași întrebări se pun și în privința proprietății. Care sunt regulile colective care definesc limitele drepturilor de proprietate? Ce avem dreptul să posedăm? Ce înseamnă a fi proprietar?

Așadar, în jurul acestor două întrebări centrale – frontiera și proprietatea – au loc conflicte, mișcări în care fiecare țară încearcă să-și găsească propria traiectorie, însă uitând deseori puțin prea mult de traiectoria celorlalte. Fiecare țară se află pe această traiectorie de învățare care, pe termen lung, tinde să conducă mai degrabă înspre mai multă egalitate, chiar dacă într-o manieră ezitantă și chiar dacă această mișcare generală este punctată de nenumărate faze de regres.

În fine, dincolo de această diversitate a regimurilor inegalitare și dincolo de această mișcare limitată spre egalitate, nu trebuie să neglijăm un alt tip de relație între natură, cultură și inegalități, despre care aș vrea să discut aici și cu care voi încheia acest text: distrugerea naturii, biodiversitatea, încălzirea climatică și emisiile de carbon. În deceniile următoare, această problemă va avea un rol din ce în ce mai important. Ea va putea probabil să conducă la o nevoie de egalitate chiar mai mare decât am putut observa recent: nu vor exista o ieșire din criza

provocată de încălzirea globală și nici posibilitatea unei reconcilieri între om și natură, fără o reducere drastică a inegalităților și fără un nou sistem economic radical diferit față de sistemul capitalist actual. Eu vorbesc despre „socialismul participativ, democratic și ecologic“ pentru a descrie acest sistem, însă am putea desigur să inventăm alte cuvinte – și le vom inventa fără îndoială. În orice caz, dacă vrem să facem față acestor provocări, cred că este imperios necesar să redeschidem discuția despre această schimbare a sistemului economic și despre evoluția lui pe termen lung.

Evoluția inegalităților și a regimurilor inegalitare

Elementele pe care le voi prezenta în continuare provin parțial din lucrarea *O scurtă istorie a egalității*, publicată în 2021, și parțial din World Inequality Database (care stă la baza *Raportului asupra inegalităților mondiale 2022*). Această bază de date referitoare la inegalitățile mondiale reprezintă rodul muncii colective a peste o sută de cercetători internaționali. Ea a permis colectarea unor date istorice